

На кожум'яках

Автор:

Іван Нечуй-Левицький

На кожум'яках

Іван Семенович Нечуй-Левицький

Іван Нечуй-Левицький

На кожум'яках

Міщанська комедія на 5 дій

Дійові особи

Сидір Свиридович Рябко, київський міщанин, має крамницю на Подолі.

Євдокія Корніївна, його жінка.

Євфросина, їх дочка.

Горпина Корніївна Скавчиха, сестра Євдокії Корніївни, перекупка, вдова;
перепродує яблука.

Оленка, її дочка.

Свирид Іванович Гострохвостий, цилюрник

Варвара, Настя, Ольга – Євфросинині приятельки, панни.

Химка, Рябкова наймичка.

Педоря, Горпинина поденщиця.

Марта, Бублейниця.

Орина, Башмачниця.

Магдалина, Меронія – печорські міщанки, були послушницями.

1-й митрополичий бас.

2-й митрополичий бас.

Берко й Волько, жиди, процентщики.

Міщанки, шафери, міщани та катеринщик.

Дія діється у Києві, на Кожум'яках.

Гострохвостий та Євфросина трохи закидають по-руській.

ДІЯ ПЕРША

Світлиця Сидора Свиридовича Рябка з міщанською обставою. Одні двері – в кімнату, другі – в пекарню. Дія діється в неділю по обіді.

ВИХІД 1

Євдокія Корніївна сама.

Євдокія Корніївна(сидить коло стола і позіхає). Сидоре Свиридовичу! Сидоре Свиридовичу! Чи ти оце й досі спиш? Вставай вже, бо швидко до церкви задзвонять на вечерню. Ходи сюди та посидь коло мене. Нудьга мене бере, Сидоре Свиридовичу! Чи ти чуєш?

Сидір Свиридович(обзивається з кімнати). Чи то ти мене кличеш, Явдоню? Ось зараз вийду, моя голубко, тільки трохи прочумаюсь та потягнуся разів зо два. Вже й скучила за мною! (Виходить з кімнати і сідає коло жінки).

ВИХІД 2

Євдокія Корніївна і Сидір Свиридович.

Євдокія Корніївна. Авжеж скучила.

Сидір Свиридович. Бо давно пак бачились: як у горосі та й досі...

Євдокія Корніївна. Я тут сиділа, сиділа, вже все передумала, вже й богу молилась.

Сидір Свиридович. Скучила, старенька, за мною, як голубка за голубом? Га? А ми таки, Явдоню, прожили вік, як ті голуб'ята в парці. Як я тебе не бачу, то й сум мене бере!

Євдокія Корніївна. Добрий сум! Пішов собі в кімнату та й хропе, аж кімната дрижить, а я тут сама сиджу. Нема до кого й слова промовити.

Сидір Свиридович. А чи пам'ятаєш, Явдоню, як я присватувався до тебе! Як тоді вертівся коло тебе.

Євдокія Корніївна. Ще б пак не пам'ятала! На всі Кожум'яки не було тоді такого вертуна, як ти.

Сидір Свиридович. А чи пам'ятаєш, як я тупцяв кругом тебе! Я до неї і звідтіль, і звідсіль, а вона тільки було спідню губу копилить.

Євдокія Корніївна. Що копилила, то копилила, бо знала навіщо. А правда, я тоді таки добре виварила тобі воду, аж чуб був мокрий.

Сидір Свиридович. Ой ви, жіночки ви капосні! До смерті згадуєте, як водили нас. Але таки довуркотався. Гулю, гулю, моя старесенька!

Євдокія Корніївна. Коли б ти тільки не був трохи вередливий... я б з тобою зовсім щасливо дожила віку.

Сидір Свиридович. Якби пак я взяв за тобою те придане, що обіцяв твій покійний батько, то, може б, і не був такий вередливий.

Євдокія Корніївна. І годі вже тобі згадувати.

Сидір Свиридович. А якби, стара, оце було твое придане, то наша дочка мала б тепер зайву сотеньку карбованчиків собі на придане. А нашій Євфросині треба багато грошей: вони в нас не прості, вчені – не дурно ж вчилися аж три місяці в пансіоні.

Євдокія Корніївна. Авжеж! Що вже викохали доню, то викохали на всі Кожум'яки. Та вже, сказати правду, час би їй і заміж іти.

Сидір Свиридович. Авжеж час. Але що ж то за доню ми викохали! На всі Кожум'яки!

Євдокія Корніївна. І на всю Глибочицю. Що сказати правду, коли нікого нема в хаті, то наша Євфросина така гарна, як я колись була: в неї якраз такі карі очі, такі чорні брови, як у мене. В неї ввесь хист мій!

Сидір Свиридович. Авжеж гарна: все гарне, тільки в неї ніс такий... трохи ніби довгий чи гострий... трохи такий як у черногуза. Ой, коли б не почула! (Оглядається).

Євдокія Корніївна. От і вигадуюш, старий, таке, що ні до бога, ні до людей. Який же в неї ніс?

Сидір Свиридович. Такий достоту, як і в тебе! Як ми бралися, то я тебе дуже кохав, дуже кохав, але через твій ніс, старенька, я загаявся з сватанням, може, на місяців зо три або й чотири. Тепер можна все сказати.

Євдокія Корніївна(сердиться). Оцього я вже не люблю! Оце вже ти вередуеш. Який же в мене ніс? Здається, такий, як і в усіх людей. Коли вже на правду пішло, то й я признаюсь, що й твоя верхня губа тоді була не дуже тоненька: таки така, як німецька ковбаса. Признатись, і я довго думала, поки тебе полюбила.

Сидір Свиридович. А все-таки полюбила! І я тебе полюбив, хоч твоім носом хоч у дерево стукай.

Євдокія Корніївна. І що ти верзеш? От уже не люблю. (Одвертає лице).

Сидір Свиридович. Коли правду сказати, то наша Євфросина не така гарна, як розумна. От уже що розумна, то розумна, ще й до того вчена. Куди вже, стара, нам з тобою рівнятись до неї. Вже й не знаю, в кого вона вдалась розумом: в мене неабиякий розум, і в тебе не гурт було розуму й замолоду, а на старість і той, що був, не знаю, де дівся.

Євдокія Корніївна. То це вже я й дурна стала? Оцього я вже не знесу!

Сидір Свиридович. Цить, цить, старенька! Я тільки кажу, що Євфросина далеко розумніша од тебе.

Євдокія Корніївна. Авжеж розумнішої од неї нема на всі Кожум'яки і на всю Глибочицю; тільки вона якась гостра, палка, як огонь.

Сидір Свиридович. От уже твоя сестра Горпина, так так, що розум. Як пустить язика, то він у неї, як млинове колесо, тільки дrrrrr... Меле разом і шеретує. А ти мнеш, мнеш тим язиком... Так ним м'яла, і як ми бралися.

Євдокія Корніївна. Що це з тобою сього-дня сталося! Та нащо ж ти мене брав, коли в мене і ніс, як у чорногуза, і язик, як колода, і розум десь дівся?

Сидір Свиридович. На те брав, що було треба... бо полюбив тебе, моя старенька.

Євдокія Корніївна. Як же ти мене полюбив, коли я була погана? Оце справді штука!

Сидір Свиридович. Та бач, стара, молодий хлопець часом неначе здуріє. І я, мабуть, тоді...

Євдокія Корніївна(встає). Оцього я вже не знесу! Це вже мене до сліз доводить! І така, і сяка, і носата, і мизата, і дурна, і без'язика. (Плаксиво). Ти забув, що я твоя жінка?

Сидір Свиридович. То я жартую! Та схаменись! Я вередую; ще не прочувався.

Євдокія Корніївна. Доки ти мене дражнитимеш, мов собаку!

Сидір Свиридович. Цить, цить, голубочко! Їй-богу, я не хотів того сказати. Яюсь само на язик лізе. Що це таке зо мною? Пху на тебе, сатано!

Євдокія Корніївна. Постій! Прийде сестра, то я пожаліюсь.

Сидір Свиридович. Ой лишечко! Що хоч роби мені, тільки не кажи Горпині.

ВИХІД 3

Євдокія Корніївна, Сидір Свиридович і Горпина.

Горпина вбігає в хату з порожнім кошиком на руці.

Горпина. Добровечір вам у вашу хату! (Кидає до порога кошик і розлягається на стільці). Оце втомилась! Бігала, бігала, як той хорт за зайцями, доки не випродала усіх яблук; а це думаю: давай забіжу до Рябка та ковтну чарку горілки.

Сидір Свиридович. До якого Рябка? В мене був собака Рябко, та я давно прогнав його з двору, що так погано дражнили.

Горпина. Хіба ж вас не Рябком дражнили та й тепер дражнять на Кожум'яках? Куди ж пак! Запаніли наші!

Сидір Свиридович. А хоч би трохи й запаніли? Та й дочку ж маємо вчену: вчилась у пансіоні аж три місяці. Треба вам якось краще нас величати.

Горпина. Чули ми вже цієї, чули. Давай лиш, сестро, чарку горілки або чаю, або чого-небудь, бо в мене пелька засохла од біганини. Людям неділя, а мені все будень. Химко! Химко! роздимає там мерщій самограє, чи самовар!

ВИХІД 4

Євдокія Корніївна, Сидір Свиридович, Горпина й Химка.

Химка(виглядає з пекарні в двері). Зараз, зараз! Роздимала, роздимала хвартухом, так нічого не помагає.

Горпина. Дми, про мене, хоч халявою, та давай швидше самовар. Чи є в твоїх хазяїнів горілка?

Химка. А хіба ж я лазила по хазяйських шахвах? В шинку, знаю добре, що є.

Горпина. То це сюди на стіл цілий шинк.

Сидір Свиридович. Ого-го! Ще й жида впрете сюди на стіл з шинком.

Химка. Цій тітці все жарти. (Виходить).

ВИХІД 5

Євдокія Корніївна, Сидір Свиридович і Горпина.

Горпина. Потривай, Химко, побалакаємо!

Сидір Свиридович. Ой, не кричіть так здорово, Горпино Корніївно!

Горпина. А хіба в мене горло куповане? Ба буду оце вуркотати, так як ви удвох! Чого це ти, Яв-дохо, надулась, наче той індик перед смертю?

Сидір Свиридович. Явдохо... Знайшла Явдоху! Скажіть іще Вівде. Коли б іще дочка не навернулась.

Горпина. Євфросина таки мене не дуже любить, спасибі їй. Де ж пак: вона вчена, а Скавичиха яблука перепродує. Так що ж, що тітка перекупка! Свій хліб їм, не крадений.

Євдокія Корніївна. Воно, бач, сестро, не те.

Горпина. Не те; а чоловіка скубеш за чуприну, як і я свого покійного Скавику скубла. Ви своїй Євфросині не дуже потурайте, бо вона з великого розуму та в голову заходить. Якби моя дочка Оленка так коверзувала, то я б їй, псяюсі, так наклепала потилицю отим кошиком, що вона пам'ятала б до нових віників.

Сидір Свиридович. Ви, Горпино Корніївно, що інше.

Горпина. Я що інше? А що ж я таке? Га? Хіба не знаємо, які великі пани були Рябки? Авжеж старий Рябко, ваш батько, м'яв шкури і хліб з того ів. Я торгую яблуками і хліб з того ім, і нікого не боюсь, і докажу на всі Кожум'яки, що нікого не боюсь, навіть вашої великорозумної Євфросини. (Присікується до Рябка і б'є кулак об кулак).

Сидір Свиридович. Свят, свят, свят! Братська чудовна богородице! Заступи й помилуй. (Оступається й хреститься).

Горпина. Чого ви одхрещуетесь од мене? В мене нема на голові чортячих рогів.

Сидір Свиридович. А хто ж заглядав під ваш очіпок? А може, й е?

Горпина. А як я скину хустку та покажу?

Євдокія Корніївна. І годі, сестро, годі. Хіба ж ти не знаєш, що мій старий вередує?

Горпина. Скубла вас жінка, та чортзна по-колишньому.

Сидір Свиридович. Меле, меле, шеретує. (Приспівує).

Горпина(приспівує). Шеретує, обернеться й поцілує. Таке лиш по чарці! Чого це ти, Явдохо, напундючилась? Сидить, як та копиця в дощову годину на полі.

Євдокія Корніївна. Еге! тут як почав вигадувати на мене, що...

Сидір Свиридович. Цить, цить, цить! (Затуляє рота Євдокії Корніївні). Ніяк не вдержить свого язика! Ще й дочці розкаже. Ой, які ж слизькі язики у тих жінок: в однієї гострий як бритва, а у другої слиз-ький: так і лізе сам з рота. (Показує).

Горпина. Та кажи-бо, що твій чоловік вигадував!

Сидір Свиридович. Ой, цить, не кажи!

Горпина. Та кажи-бо, коли нагадала; не дратуйся. Кажи, бо вилаю.

Сидір Свиридович. Не кажи, бо з хати втечу.

Євдокія Корніївна. Та то ми, сестро, оце радились, за кого б нам свою дочку віддати заміж. Перебирали усі Кожум'яки, та й не знайшли ні одного панича дочці до пари.

Горпина. Куди ж пак! Тисячі та сотні ніколи в дівках не посивіють. Не бійся! Повиходять швиденько. От уже нам, бідним, зовсім друге діло, хоч моя Оленка красуня не то що на всі Кожум'яки, а може, й на весь Київ.

Євдокія Корніївна. Та й наша Євфросина не то що на весь Київ, а може, й за Київ. А що вже розумна і вчена, як баришня, то нігде правди діти, хоч, може, матері не приходитьсь своєї дочки хвалити.

Горпина. Тільки дуже звикла верховодити, тим, бач, що великорозумна. Якби моя Оленка так верховодила в хаті, то я б їй патли обскубла.

Дзвонять до церкви.

Сидір Свиридович. Чи це вже й до вечерні дзвонять? Піду ж я поможу дякові співати. (Встає).

Горпина. Вже таки й допоможете дякові. Сідайте ж та лучче побалакаємо. Нехай там сам дяк курникає.

Євдокія Корніївна. Я оце все про свою дочку. Вже б, здається, і час заміж, та все якісь недоладні люди трапляються: то негарні, то без грошей, хоч і гарні, то не дуже розумні. Зовсім не до пари моїй Євфросині.

Горпина. О, Євфросина таки вередлива. Недурно вона так дере носа передо мною, неначе я їй не тітка.

Євдокія Корніївна. Тут, сестро, почав до нас ходити один молодий панич, та не скажу, як звуть.

Горпина. Про мене, не кажи. Мені не йти за його заміж.

Євдокія Корніївна. Гарний, хоч з лица води напийся, ще й до того розумний. Як почне говорити з Євфросиною, та так говорить розумно, що я слухаю, слухаю і нічогісінько не розберу. От уже вдався розумний, як наша Євфросина.

Сидір Свиридович. Що вже розумний, то розумний, бо набрався розуму од розумних людей: він знається не тільки з семінарськими басами, але навіть з митрополічима.

Горпина. Та хто ж це такий? Та скажи-бо, сестро!

Євдокія Корніївна. Не скажу, нехай кортить.

Знов дзвонять до церкви.

Сидір Свиридович. Ой, уже вдруге дзвонять! Їй-богу, втеряю вечерню. (Бере шапку і йде. Горпина його доганяє й тягне до стола).

Горпина. І годі вам, годі. От уже наспіваєте! Шипить, як старий гусак, а йому здається, що він співає.

Євдокія Корніївна. Та не слухай, сестро! Ото в дяка добра табака, якась не проста, заморська, то він біжить нюхнути з дякової табатирки.

Горпина. Знайшов добро. Сідайте-бо та побалакаємо, та вип'ємо по чарці. (Тягне його й садовить).

Сидір Свиридович. Ото дав господь ручки! Аж мої кістки тріщать.

Горпина. Химко!

Входить Химка.

ВИХІД 6

Ті самі й Химка.

Горпина. Побіжи, Химко, в церкву до дяка, нехай дяк дасть хазяїнові на один нюх табаки.

Химка. Чого? Табаки? Хіба ж я дурна, щоб за чортзна-чим бігала, та ще й до церкви! Вже ці тітка вигадують! (Виходить).

ВИХІД 7

Ті самі без Химки і Євфросина.

Євфросина(входить в світлицю. Побачивши Горпину, йде до неї і гордо вітається). Добривечір, тітко! Це ви до нас в гості?

Горпина. Авжеж бачите, небого! В гості прийшла.

Євфросина. Ходила оце гуляти та купила щось задля вас, мамо.

Євдокія Корніївна. Що ж ти купила? Чи не черевики?

Горпина. Певно, купила матері московську бурульку.

Євфросина. (розвірчує папір й виймає очіпок з червоними стрічками). Ось що я вам, мамо, купила. (Хоче надіти матері на голову; мати одхиляється).

Євдокія Корніївна. Що се ти, дочко! Схаменися! Чи годиться ж мені на старість убиратися в очіпок, та ще з червоними стрічками?

Горпина. Авжеж! Воно якраз пристане до сивої коси.

Євфросина. Скиньте, мамо, оту міщанську хустку з ріжками та вберіться в чепчик.

Євдокія Корніївна. Ходила з ріжками замолоду, ходитиму й на старості літ.

Євфросина. Ви бачите, мамо, що в нас почали бувати не прості люди. Їй-богу, візьму ножниці та постинаю ті капосні ріжки вам і тітці.

Горпина. Отак пак! На здоров'ячко матері. Ріжте, небого, матері, а тітки не зачіпайте.

Євфросина. От уже кожум'яцька простота! Що ж то скажуть мої товаришки, що вчилися зо мною в мадами у пансіоні, як часом котра ненароком загляне до нас? (Тихо). Що то скаже він, як прийде та знов побачить на матері оті ріжки? Він же сміявся з тих ріжків мені в вічі!

Горпина. А дайте, небого, я приберуся в той очіпок хоч на час. (Надіває чепчик перед дзеркалом, вертить головою й пританцьовує). А що? Чи не пані ж з мене вийшла? Дивіться, Сидоре Свиридовичу, чи не пристали ж оці червонясті стрічки мені до лица?

Сидір Свиридович. Хоч сьогодні заміж, їй же богу, хоч сьогодні.

Горпина. А брови як чорніють при цих капосних стрічках. Бий тебе коцюба! На двадцять років помолодшала. Тепер я неначе і кругом пані. Загляну хоч у вікно, може, на мене задивиться який кожум'яцький прудивус. (Заглядає в вікно). Ото шкода! Нікогісінько нема на улиці, тільки дурна телиця витріщила на мене очі. Химко! Химко!

Входить Химка.

ВИХІД 8

Ті самі й Химка.

Горпина. Химко! Подивись ти на мене, чи гарно мені в цих стрічках?

Химка. Авжеж гарно. (Тихо). Господи прости, як та потороча. (голосно). Вже, господи, що не вигадують оця тітка, то все півтора людського. (Сміється). Нема часу дивитись.

Горпина. І цур йому! Нагрішила повнісіньку хату, хоч зараз іди до попа та й сповідайся.

Химка виходить.

ВИХІД 9

Ті самі без Химки.

Сидір Свиридович. Вам би, сестро, і справді треба щодня сповідатись.

Євфросина. Дайте лишень сюди чіпок, бо в вас руки в гнилих яблуках, щоб часом не помазали.

Горпина. В гнилих яблуках... Цілували мої руки кращі уста, ніж ті, що ваші ручки будуть цілувати.

Сидір Свиридович. Меле, меле, шеретує! (Приспівує).

Євфросина. Ой господи, яка кумпанія! (Тихо). Що, як він навернеться в хату та побачить оцю всю кумедію?

Горпина. Вже яка є кумпанія, така й буде. Ви вже нас не перевчите. Підіть лишень, небого, в пекарню та подивіться, чи не закипів самовар, та напійте тітку чаєм.

Євфросина. Авжеж, і з місця не рушу. Заходжусь оце бігати до пекарні!

Горпина. А я, будши вашою матір'ю, послала б вас до пекарні, щоб ви халявою самовар роздували.

Євфросина. Пхе! Пхе! Ви, тітко, чортзна-що верзете. Вчіть уже свою Оленку, а я й без вас доволі вчилась.

Горпина. Знаємо вашу науку! Вчились три неділі, а набрались у мадами хванаберії на тридцять добрих років. Прощайте! (Виходить).

Сидір Свиридович. Гур-гур-гур! Бери, Сидоре Свиридовичу, шапку та тікай до церкви. Ой, хочеться нюхнути тієї американської табаки! Коли б застати хоч на

шапкобрання, щоб дяк не втік з церкви. (Виходить).

ВИХІД 10

Євдокія Корніївна і Євфросина.

Євдокія Корніївна. Отже ж ти, серце, розсердила тітку; ще й не прийде до нас в гості.

Євфросина. Коли ж тітка вже геть-то простий чоловік.

Євдокія Корніївна. Та годі, годі, не сердься! (Йде і сідає коло Євфросини).

Євфросина. Дайте, мамо, мені спокій! (Одхиляє голову). Ще попсуєте мені на голові коафюру. (Оступається). Сьогодні забіжать до мене в гості мої приятельки. Ви б, мамо, побігли в пекарню та наготували, чого там треба.

Євдокія Корніївна. Та йду, йду! Чого ти сердишся! (Виходить до пекарні).

ВИХІД 11

Євфросина, Настя, Ольга і Варвара.

Настя, Ольга і Варвара(входять в хату). Добривечір, Євфросино! Чи жива, чи здорова?

Євфросина(плеще в долоні). От і баришні йдуть! Доброго здоров'ячка! Насилу вас діждалась. (Цілується з усіма). Буде оце з ким хоч поговорити. Ще добре, що тітку оце з хати виперла. Прийшла, накричала повну хату, засмерділа гнилими яблуками світлицю, ще й вилаяла мене на Всі боки.

Настя, Ольга і Варвара. Ха-ха-ха!

Настя. Слава тобі, господи, що в мене таких тіток нема.

Ольга. В мене таких тіток нема, але зате моя мати зовсім така, як твоя тітка Горпина.

Настя. Чого це ти, Євфросино, так убралась, як на Великдень? Певно, когось ждеш у гості? Га? Скажи-бо, скажи! Признайся.

Євфросина. Може, жду, а може, й ні. Там-то мені великій клопіт. Хто схоче, прийде, а хто не схоче, то, про мене, як схоче.

Ольга. Це в тебе, Євфросино, нове плаття, та ще й шовкове.

ВИХІД 12

Ті самі та Євдокія Корніївна.

Євдокія Корніївна(з порога). Авжеж шовкове, та ще й дороге: по три карбованці платила за аршин. (Входить). Здорові були! (Цілується зо всіма). А ваші матері живі, здорові?

Настя, Ольга, Варвара. Живі й здорові і вам кланяються. А вас як бог милує?

Євдокія Корніївна. Та волочуся до котрого часу. Це ми справили Євфросині одно шовкове плаття, а оце думаємо ще й друге справити, бо...

Євфросина. Годі вже, мамо, хвалитись. Вже й знайшли, чим хвалитись; неначе справді яке диво шовкове плаття.

Євдокія Корніївна. Та ще оце ми купили Євфросині нові золоті сережки та золоті... як-бо їх... каблучки на руки... ій-богу, забула. Ось покажи-бо, Євфросино! Там такі, так і сяють на всю хату.

Євфросина(сердито). Ет, вигадали! Знайшли, чим хвалитись.

Настя, Ольга, Варвара. Ой, покажи! Покажи-бо, Євфросино, нехай ми подивимось. Покажи, серце!

Євфросина. Нехай перегодя. Мене не дуже кортить: я звикла до того. Ідіть, мамо, в пекарню та зготуйте нам закуску.

Євдокія Корніївна. Піду, піду! За всі голови. (Виходить).

ВИХІД 13

Євфросина, Настя, Ольга і Варвара..

Настя(лапає пальцями Євфросинине плаття). Яке ж гарне твоє плаття! Ото якби собі таке справити. Та яке широке та добряще! А як шелестить! А перейди, Євфросино, через хату.

Євфросина гордо переходить через хату і зумисне шелестить хвостом.

Варвара. Ой, як же шелестить! Шелесь-шелесь! Неначе листя на вітрі. А який хвіст! Здається, увесь шелест на хвості.

ВИХІД 14

Ті самі й Оленка.

Оленка(входить). Добри вечір! З неділею будьте здорові!

Всі. Доброго здоров'я! Спасибі, будь і ти здорова.

Оленка. Моя мати лягли спочивати та й кажуть: піди до Євфросини та погуляй трошки. А я оце – й прийшла.

Євфросина. Сідай, Оленко!

Оленка. Це в тебе, Євфросино нове плаття? Та яке гарне, як золото.

Євфросина. Мабуть; чи подобається тобі хоч трохи?

Оленка. Де вже пак не подобається! Мені такого й до смерті не носити. Ох! (Зітхає).

Євфросина. А може, посватає хтось багатий, то й носитимеш.

Настя, Ольга, Варвара. Покажи-бо, Євфросинко, золоті сережки та браслети, покажи!

Євфросина. Та вже нігде дітись: треба показати. (Йде в кімнату й виносить сережки й браслет).

Всі. Ой, гарні ж! Аж блищать, аж горять! Так і сяють на всю хату.

ВИХІД 15

Ті самі й Євдокія Корніївна.

Євдокія Корніївна(вбігає з пекарні прожогом). Аж тридцять карбованців заплатила своїми руками! Надінь, Євфросинко, то й я подивлюсь.

Євфросина. Таки не втерпіли, прибігли: ще й Химку сюди приведіть. Підіть-бо, мамо, в пекарню, а то Химка там все перепалить та переварить.

Євдокія Корніївна. Піду, піду. (Виходить).

Євфросина надіває перед дзеркалом сережки й браслет.

Всі. Ой, як блищать! А повернись, Євфросинко!

Оленка. Яка ти стала гарна в сережках! Вдвоє покращала.

ВИХІД 16

Євфросина, Настя, Ольга, Варвара і Оленка.

Оленка. Дай мені, Євфросино, в руки браслет: ще зроду в руках не держала золота.

Євфросина. Ти, Оленко, як мала дитина. На, про мене, й подерж, та тільки не впусти, бо ще й розіб'єш.

Оленка(бере браслет і приміряє на руку). Отже й до моєї руки пристає; їй-богу, пристає. І моя рука не дуже чорна для золота.

Варвара. Якби пак було, то й пристало б.

Оленка. Та горенько, що нема.

Євфросина. Та не держи-бо так близько коло рота: на золото не можна дихати, бо стемніє. Дай лишень сюди! (Бере й надіває на руку).

Оленка. Ой, як же на тобі блищить золото! Неначе на образі.

Варвара. Як ти Євфросино, сьогодні розкішно вбрала голову!

Оленка. Які в тебе, Євфросино, стали тепер великі коси. Як ви були бідніші, то в мене були довші коси, ніж у тебе, а як ви розбагатіли, то в тебе аж утричі більші коси вирости.

Євфросина і всі три приятельки сміються.

Євфросина. От вже кожум'яцька простота! Чи вже ж ти думаєш, що у всіх панів на голові свої коси?

Оленка. Невже ж чужі?

Ольга. А чом же не вбратись і в чужі коси, аби було гарно?

Оленка. А я все було дивуюсь, чого в тих багатих панів такі здоровецькі косища, неначе в кожній куделя на голові або повісмо конопель.

Євфросина. Купи, Оленко, й собі таке повісмо та почепи на голову. Побачиш, як покращаєш.

Настя. Недурно ти, Євфросино, так сьогодні прибралась. Еге? Когось ждеш?

Євфросина. Може, кого й жду, та не скажу кого.

Настя. А я вгадаю, хоч ти й не скажеш.

Євфросина. Ба не вгадаєш!

Настя. Ба вгадаю.

Євфросина. Ба не вгадаєш.

Настя. Бодай я завтрішнього дня не діждала, коли не вгадаю.

Євфросина. Ану скажи, як починається його прозвище.

Настя. Го...

Євфросина. А далі?

Настя. Гострохво...

Євфросина. А далі?

Настя. Гострохво...

Євфросина. Попала пальцем в самісіньке небо.

Настя. Знаю я його! Бігає за баришнями як несамовитий.

ВИХІД 17

Ті самі й Свирид Іванович Гострохвостий.

Гострохвостий входить в шляпі, в рукавичках і з паличкою.

Шляпа на голові набакир. Він усе тре руки – показує рукавички.

Євфросина(тихо). Як б'ється мое серце! Боже мій!

Гострохвостий(кланяється). Мій найнижчий поклін тому, хто в сьому дому, а поперед усього вам, Євфросино Сидоровно. (Подає Євфросині руку). Хоч я не знаю, кого я тут бачу і з ким буду розмовляти, але в домі такої баришні, як Євфросина Сидоровна, я сподіваюсь, що познакомлюсь не аби з ким. Рікіміндуйте мене, прошу вас. (Здіймає дуже помаленьку рукавички, щоб показати їх).

Євфросина. Се мої близькі приятельки і сусіди.

Настя. Мені здається, що ми таки не зовсім незнакомі... Мені здається, що ми вже десь бачились.

Гострохвостий. Може, може... В мене так багацько знакомих баришень по всьому Києву, що й на два вози не забереш. Може, я й забувся. Рікіміндуюсь вам: Свирид Іванович Гострохвостий. (Тихо). З цією не варт би й знакомитись, як я

придивився при світлі: ніс, як цибуля, а очі, як у сови. (До Ольги й Варвари).
Рікіміндуюсь і вам. Свирид Іванович Гострохвостий. (Побачивши Оленку, питає в Євфросини). А це ж хто такий?

Євфросина. Та це моя родичка... живе тут недалечке з матір'ю; торгують яблуками. Вбогі люди.

Гострохвостий. (придивляється до Оленки. Тихо). Яка ж вона гарна оця кожум'яцька міщаночка! Такої й на Хрещатику, і в Липках чорта з два знайдеш. (До Євфросини голосно). Прошу вас, порікіміндуйте мене своїй родичці. Для вас, Євфросино Сидоровно, я готовий познакомитись з вашими родичами, хоч би і в десятому коліні, хоч би вони й яблуками та медяниками торгували.

Євфросина(тихо), Ат... простенька собі дівчина... Зовсім не нам рівня.

Гострохвостий. (до Оленки). Свирид Іванович Гострохвостий з своєю особою! (Подає Оленці руку; Оленка не бере й соромиться). Не соромтесь-бо, подайте мені свою білу ручку.

Оленка одвертає лице і ледве простягає йому руку.

Будьте ж сміливіші!

Оленка. От і знайшли білу руку. Нема моім рукам од чого біліти.

Гострохвостий. То купіть рукавички.

Оленка. Я зроду не носила рукавичок. Далася я вам на сміх!

Євфросина і приятельки осміхаються.

Гострохвостий. (тихо). Яка ж гарна ця міщаночка! Які в неї очки, брівки, як шнурочки, щічки, як палянички. Якби довідатись, хоч де вона живе.

Оленка. Як вас чудно прозивають.

Гострохвостий. Може, й чудно. Всяково буває. Буває й чудніше.

ВИХІД 18

Ті самі й Євдокія Корніївна.

Євдокія Корніївна(виходить з пекарні). Добровечір вам, Свириде Йвановичу! Оце я почула ваш голос, та й не видержала: прийшла послухати вас, хоч у мене діла, аж голова біла. Сідайте, будьте ласкаві, і я хоч на час сяду та послухаю вас. Оце шкода, що нема мого старого. Він вас усе згадує. От би наслухався. (Сідає). Ото моя Євфросина та й мій старий все кажуть, що нема в світі нічого кращого й луччого, як розумні і вчені люди.

Гострохвостий. Авжеж так; що правда, то правда. Як чоловік підійметься розумом вгору аж вище од лаврської дзвіниці та гляне звідтіля на людей, то люди здаються такі маленькі, такі маленькі, як пацюки. А вже ваші Кожум'яки здаються звідтіля смердячим болотом, в котрому повивертали боки проти сонця товсті свині.

Євфросина. О, що правда, то правда! Як я вийшла з пансіону, то мені здається, що я стою на Щекавиці або на Андріївській горі та все дивлюсь на людей зверху.

Євдокія Корніївна. Ото скажіть! Страх, та й годі! Ото шкода, що нема мого старого; от наслухався б.

ВИХІД 19

Ті самі й Сидір Свиридович.

Сидір Свиридович(виходить). Е! Та се в мене гості! Добровечір вам! Спасибі, спасибі, що мене не забуваєте.

Гості. Доброго здоров'я, Сидоре Свиридовичу!

Сидір Свиридович. Та ще й ви, Свириде Йвановичу, в мене в гостях. (Цілується з Гострохвостим). Оце шкода, що я загаявся з дяком. Але ж у дяка табака! Що за табака! (Нюхає пучки). Ще й досі пучка пахне. Сідайте ж, гості, в мене та й не просіть сісти, бо я оце втомився. (Сідає; Всі сідають).

Євфросина. Мамо, чи швидко в нас буде готова вечеря? Час би давати що-небудь на закуску.

Євдокія Корніївна. Зараз, зараз, мое серце! Що за розумну дочку маю! (Виходить).

Сидір Свиридович. Скажіть же нам, Свириде Йвановичу, що-небудь розумне. Ви ж там ведете кумпанію з ученими людьми на тих розумних кутках нашого Києва. Скажіть ви мені, чи не чули ви там од вчених людей, чого-то тепер на світі стала така дорожнеча?

Євфросина. А тим усе дороге, що тепер люди стали багато їсти. Наша Химка як почне лупити, то за один раз укладе в копи з борщем цілий хліб. Якби пак усі вчились в пансіоні та їли так, як наша мадам їла і як нас годувала – всього по кришечці, щоб тільки язичком лизнути, тоді було б усе дешево.

Сидір Свиридович. Та як же його грішним людям одним духом жити, коли не наїстись або й не випити гаразд.

Гострохвостий. Одно те, як кажуть Євфросина Сидоровна, а друге те, що людей стало на світі дуже багато. Тепер хоч би й нашого брата цилюрника так розплодилось, що й не потовпишся. Якби половина людей вимерла, то знов би на світі все подешевшало.

Сидір Свиридович. Чи вже ж? Стара! Де це вона пішла! Кинь там своє куховарство та йди слухати!

Євфросина здіймає руки і знов надіва браслет; грається ним і показує Гострохвостому.

Гострохвостий. (тихо). Чи не багата ж оця Євфросина! Грається золотом, неначе я бритвами. (Голосно). Що то добре бути вченим! Я вчених людей і вас, Євфросино Сидоровно, ставлю без міри високо. (Тихо). Євфросина, одна Євфросина достойна бути моєю жінкою; Євфросина, а більше ніхто! Але ж ота Оленка! Що за цяця, що за краса! То ж квітка, а не дівчина! Коли б з нею хоч побалакати на самоті, хоч зблизька надивитись на ті пишні очі! Треба її десь підстерегти. Але сватати буду Євфросину. Старий і стара держатимуть руку за мною. Напустив я їм в вічі туману.

Завіса падає.

ДІЯ ДРУГА

По обидва боки сцени гори: Кисилівка і Старогородська. На Кисилівці сидить подольський хор шевців, на другій горі сидять старогородські шевці і співають.

Вечір. Місяць високо на небі.

ВИХІД 1

Подольський і старогородський хор міщан.

Подольський хор(співає).

Не щебечи, соловейку,

На зорі раненько.

Не щебечи, малесенький,

Кінець ознакомительного фрагмента.

Купити: https://tn.knigapoisk.com/nechuy-levic-kiy_-van/na-kozhum-yakah

надано

Прочитайте цю книгу цілком, купивши повну легальну версію: [Купити](#)